

Turizm Çeşidi ve Destinasyonun Gelişmişliği ile Yerel Halkın Algıları ve Destek Tutumları Arasındaki İlişki: Karşılaştırmalı Bir Araştırma

Uğur Çalışkan^{1**} Özgür Özer²

¹ Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Muğla, Türkiye, ugurcaliskan@mu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6844-7197

² Necmettin Erbakan Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Konya, Türkiye, oozer@konya.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6580-5633

Öz

Turizm özellikle gelişmekte olan ülkeler için kalkınma aracı olarak kullanılmaktadır. Sürdürülebilir turizmin sacayaklarından birisini ise yerel halkın desteği oluşturmaktadır. Bu nedenle yerel halkın turizme bakış açısı sıklıkla incelenmektedir. Ancak bu konudaki çalışmalar, genellikle turizm gelişiminde belli bir düzeye ulaşmış destinasyonların tekil incelenmesi şeklinde gerçekleştirilmiştir. Farklı turizm türü ve gelişim evresine sahip ve genel ekonomik gelişmişlik düzeyi açısından farklılıklar gösteren yerleşimleri karşılaştıran çalışma sayısı çok azdır. Nicel araştırma yöntemleri kullanılarak gerçekleştirilen bu çalışmada, turizm gelişimi ve ekonomik özellikler açısından farklılık gösteren dört destinasyon karşılaştırılmıştır. Sonuçlar, gelişmiş destinasyonlarda olumsuz etkilerin, turizmin gelişim sürecinin başlarında olan yerleşimlerde ise olumlu etkilerin ön planda olduğunu ve yerel halkın destek tutumunu yönlendirdiğini göstermektedir. Bulgular, turizm planlama ve gelişim sürecinin destinasyon özelinde ve yerel halkın görüşlerini dikkate alacak şekilde gerçekleştirilmesi gerektiğini ampirik olarak desteklemektedir.

Anahtar Kelimeler: Turizmin Etkileri, Turizm Gelişim Düzeyi, Yerel Halk, Algı, Destek Tutumu

The Relationship between Type and Development Stage of Tourism, and Local Residents' Perceptions and Support Attitudes: A Comparative Study

Abstract

Tourism is considered to be a development tool, especially in developing countries and the support of local residents is one of the main pillars of sustainable tourism. Therefore, scholars frequently examine the local residents' perceptions of tourism. However, studies mostly focus on a single mature tourism destination. Destinations experiencing different types and stages of tourism development, and having different socio-economic characteristics are rarely compared. This study using quantitative research methods compares four destinations that differ in terms of tourism development and economic features. The results reveal that negative effects in mature destinations, and positive effects in emerging destinations are at the forefront, and affect local people's support of tourism. The findings empirically support that the tourism planning and development process should be carried out in a destination-specific manner and take into account the views of the local people.

Keywords: Impacts of Tourism, Tourism Development Stage, Local Residents, Perception, Support Attitude

Önerilen Atıf/Suggested Citation

Çalışkan, U. ve Özer, Ö. (2022). Turizm Çeşidi ve Destinasyonun Gelişmişliği ile Yerel Halkın Algıları ve Destek Tutumları Arasındaki İlişki: Karşılaştırmalı Bir Araştırma. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 28-52.

**Sorumlu yazar e-posta: ugurcaliskan@mu.edu.tr

Araştırma Makalesi

Cilt 6, Sayı 1, 2022
ss. 28-52

Gönderim : 03.07.2021
1. Düzeltme: 24.09.2021
2. Düzeltme: 11.10.2021
Kabul Tarihi: 25.10.2021

Research Article

Vol 6, No 1, 2022
pp. 28-52

Received : 03.07.2021
Revision1: 24.09.2021
Revision2: 11.10.2021
Accepted: 25.10.2021

GİRİŞ

Turizm sektöründe 1950'lerden sonraki dönemde gerçekleşen büyüme (Dünya Turizm Örgütü [UNWTO], 2019) nedeniyle pek çok merkezi ya da yerel karar verici, turizmi öncelikli sektör olarak ele almaktadır. Turizm geliştikçe hem turistler hem de bölgenin fiziksel çevresi ve sakinleri üzerinde olumlu ve olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Bu nedenle, yerel halkın turizme ilişkin düşünce ve tutumları, sürdürülebilir turizm için hayati öneme sahip konular arasında olmasının da etkisiyle (Lepp, 2007) pek çok araştırmacı tarafından incelenmektedir (Çalışkan ve Özer, 2021).

Bir bölge turist çekmeye başladığı zaman, yerel halkın yaşamı da doğal olarak etkilenecektir (Andereck, Valentine, Knopf ve Vogt, 2005). Turizmin etkilerinin olumlu olarak algılanması ya da turizmin olumlu etkilerinin olumsuz etkilerinden daha fazla olması, bölge insanının turizmi desteklemesini ve turizmin gelişmeye devam edebilmesini sağlayacaktır. Çünkü turizmin geliştirilmesini destekleyen yerel halk, daha misafirperver ve arkadaş canlısı davranacaktır ki bu durum turistlerin memnuniyet düzeylerinin artmasında etkin faktörler arasındadır (Gürsoy, Jurowski ve Uysal, 2002). Dolayısıyla, turizmin bireyler ve toplum üzerindeki etkilerinin anlaşılması, yerel ve ulusal düzeyde daha etkin kararların alınmasını ve uygulanmasını sağlayacaktır.

Yerel halkın turizme bakış açısı akademik yazında yoğun olarak incelenmektedir. Turizme ilişkin algı ve tutumların gelişmiş turizm destinasyonlarının yanı sıra turizm gelişiminin ilk aşamalarında bulunan destinasyonlarda da irdelenmesinin önemi vurgulanmakla birlikte (Mason ve Cheyne, 2000) çalışmaların çoğunluğu (Dyer, Gürsoy, Sharma ve Carter, 2007; Bestard ve Nadal, 2007; Diedrich ve Garcia-Buades, 2009), gelişmiş turizm destinasyonlarında ve tekil turizm çeşidine yönelik yapılmıştır. Turizmin gelişmişlik düzeyi ile turizm çeşidi ve sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyleri açısından farklılık gösteren yerleşimlere yönelik çalışma sayısı ise çok azdır (Lawson, Williams, Young ve Cossens, 1998; Ryan, Scotland ve Montgomery, 1998; Chuang, 2013).

Bu çalışmada, uluslararası üne sahip Bodrum ve coğrafi olarak Bodrum'a yakın ve benzer arz kaynaklarına sahip olmakla birlikte daha düşük seviyede bir turizm yoğunluğunu tecrübe eden Datça yerleşimleri ile turizm ürünü ve ekonomik gelişmişlik açısından hem ilk iki destinasyondan hem de birbirileri arasında farklılık gösteren Konya ve Mardin'de yaşayan yerel halkın turizme yönelik bakış açısı ve destek tutumları incelenmiştir.

Bodrum ve Datça yoğunlukla 3S (deniz-kum-güneş) turizmine hitap etmektedir. Bodrum turizm faaliyetlerinin yoğun şekilde yaşandığı bir destinasyon iken Datça, ilçenin bütününe kapsayan Datça-Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesi'nin (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2018) yanı sıra Kovanlık Koyu Tabiat Parkı (Tarım ve Orman Bakanlığı, t.y.) ile doğal ve arkeolojik sitler (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, t.y.) gibi koruma statüsüne sahip alanları içermesi nedeniyle turizm faaliyet ve yapılaşmasının

sınırlandırıldığı bir destinasyon konumundadır. Temelde kültür ve inanç turizmine ev sahipliği yapan Konya ve Mardin; Bodrum ve Datça'ya nazaran daha düşük yoğunlukta turizm faaliyetlerine ev sahipliği yapmakta olup ekonomik gelişmişlik açısından birbirilerinden farklılık göstermektedir.

Çalışmada “sakinlerin turizmin etkilerine ilişkin algıları arasında farklılık var mıdır?” ve “yerel halkın turizm gelişimine destek tutumlarını etkileyen turizm etki algı boyutları arasında farklılık var mıdır?” sorularının yanıtları araştırılmış olup çalışmanın bu açıdan alanyazına katkı sağlayacağı ve turizmin sürdürülebilir şekilde planlanmasına ve geliştirilmesine yönelik veri sağlayacağı düşünülmektedir.

ALANYAZIN

Turizm hem olumlu hem de olumsuz değişimleri beraberinde getirmektedir (Choi, 2013). Turizmin ekonomik sonuçları öncelikle irdelenen konu olsa da (Ko ve Stewart, 2002), sosyo-kültürel ve çevresel unsurlar da irdelenmiştir (Öztürk, Özer ve Çalışkan, 2015).

Turizmin gelişmesinin, ekonomik büyümeye, döviz gelirinin artmasına, dış ticaret açığının azalmasına, yerel kalkınmaya, altyapının iyileştirilmesine, bölgenin ekonomik çeşitliliği ile istihdam ve gelir olanaklarının arttırılmasına katkı sağladığı ifade edilmektedir (Chuang, 2013; Kozak, Akoğlan Kozak ve Kozak, 2015). Ancak, enflasyonun artması, geleneksel sektörlerin azalması/kaybolması ve turizme aşırı bağımlılığın oluşması, toplum içinde gelir uçurumunun artması ve sezonluk turizm faaliyetleri nedeniyle gelir eşitsizliğinin ve dengesizliğinin oluşması gibi olumsuz sonuçları da beraberinde getirebilmektedir (Garcia, Vazquez ve Macias, 2015).

Farklı kültürel değerlere sahip insanların temasını içeren turizmin (Korça, 1996), yerel kültürün korunmasını ve gelişmesini, insanlar arasında anlayışın artmasını, kamu kurumlarının sağladığı hizmetlerin kalitesinin ve çeşidinin artmasını sağlamanın yanı sıra yerel kültürün deforme olmasına ve ticarileşmesine, toplum ve aile yapısının bozulmasına, alkol ve uyuşturucu madde tüketimi ile suç sayısı ve çeşitliliğinin artmasına ve fuhuşa neden olduğu da tespit edilmiştir (Andereck vd., 2005; Dyer vd., 2007; Garcia vd., 2015).

Turizm, doğal çevre üzerinde de hem olumlu hem olumsuz sonuçlar oluşturabilmektedir. Turizmin, çevresel unsurların korunması, toplumda bu konuda bilinç oluşturulması, çevre yönetiminin ve alt yapısının iyileştirilmesi, yerel toplumun ve misafirlerin ortaklaşa yararlanabileceği alanların oluşturulması gibi olumlu etkileri bulunmaktadır (McCool ve Martin, 1994). Öte yandan, doğal hayatın tahrip ve hatta yok olması, biyoçeşitliliğin azalması (Andereck vd., 2005), çevre, hava ve ses kirliliğinin artması (Kozak vd., 2015) gibi olumsuz sonuçlar oluşabilmektedir.

Turizmin oluşturduğu reel etkilerden ziyade bu etkilerin yerel halk tarafından nasıl algılandığının önemli olduğu belirtilmekte olup (Jimura, 2011), söz konusu algılar turizm alanyazında en sık incelenen konular arasında yer almaktadır (Cordero, 2007;

Dyer vd., 2007; Brida, Osti ve Faccioli, 2011; Marzuki, 2012; Kim, Uysal ve Sirgy, 2013; Çalışkan ve Özer, 2021). Yerel halkın turizmin etkilerine ilişkin algıları da genel olarak ekonomik, çevresel ve sosyo-kültürel boyutlarıyla incelenmiştir (Gürsoy, vd. 2002; Andereck vd. 2005; Brida vd., 2011).

Literatürde, turizme ve turiste bakış açısının toplumlar arasında çeşitlilik gösterdiği (Mason ve Cheyne, 2000) ve algıların oluşumunda turistler ile yerel halk arasındaki iletişim (Chuang, 2013), turizm faaliyetlerine olan fiziki yakınlık (Sheldon ve Var, 1984), turizmin gelişim düzeyi ve ekonomideki ağırlığı (Gürsoy ve Rutherford, 2004), yerel halkın turizm hakkındaki bilgisi, tecrübesi (Zhang, Fyall ve Zheng, 2015) gibi unsurların etkin olduğu ifade edilmektedir.

Turizm ve yerel halk arasındaki ilişkiyi açıklamak amacıyla birçok teori kullanılmıştır. Turizmin oluşturduğu sosyal etkilerin toplumsal yansımalarını açıklayan "Irridex (Rahatsızlık İndeksi) Modeli" (Avcıkurt, 2015), turizm gelişimini evrelere ayırarak inceleyen ve bu evrelerde yerel toplumdaki değişimlerin irdelendiği "Turizm Yaşam Eğrisi Modeli" (Butler, 1980) en bilinen ve sıklıkla atıf yapılan teorilerdir. Ayrıca, turizme ve turiste bakış açısının, içinde yaşanılan topluma karşı duyulan hisler ile ilişkili olduğunu belirten "Topluluğa Bağlılık Modeli" (McCool ve Martin, 1994) ve turizmin etkilerine ilişkin algıların önemini vurgulayan "Sosyal Değişim Teorisi (SET)'nden de (Gursoy ve Rutherford, 2004) sıklıkla yararlanılmaktadır.

1960'lı yıllardan itibaren sosyal bilimlerde yararlanılan SET (Cropanzano ve Mitchell, 2005), turizm alanındaki çalışmalarda da (örneğin, Ap, 1990; Akış, Peristianis ve Warner, 1996; Chen ve Chen, 2010; Brida vd. 2011; Çalışkan ve Arıkan Saltık, 2019) sıklıkla yararlanılan yaklaşım olarak ön plana çıkmaktadır. SET'e göre; bireyler, toplumsal ilişkilerinin getirdiği/getireceği fayda ve maliyetleri karşılaştırmakta ve kendileri için en yararlı davranışları sergilemektedir (Özel, 2014). Bu çerçevede, yerel halk turizmden fayda sağladığında turizm desteklenmekte, ancak maliyetler kabul edilemez seviyeye ulaştığında, turizme olumsuz bakılmakta ve turizmin geliştirilmesi desteklenmemektedir (Ap, 1990).

Alanyazın, turizmin etkilerine ilişkin algıların yerleşimler arasında büyük farklılıklar gösterdiğine işaret etmektedir. Chiang ve Yeh, (2011) ve Marzuki, (2012) gibi araştırmacılar, yerel halkın turizmi tamamen olumlu algıladığını belirtirken, turizmin genel olarak olumsuz algılandığını belirten çalışmalar da (Mordue, 2001; Lee, Kim ve Kang 2003) bulunmaktadır.

Diedrich ve Garcia-Buades (2009) ve Chuang (2013) gibi araştırmacılar gelişmekte olan destinasyonlarda ne olumlu ne de olumsuz etkilere yönelik algıların belirgin şekilde oluşmadığını belirtmektedir. Turizm endüstrisi geliştikçe, hem fayda hem de maliyet algısının geliştiğini ifade eden çalışmaların (Upchurch ve Teivane, 2000; Brida vd., 2011) yanı sıra Andereck vd. (2005), Dyer vd. (2007) gibi araştırmacılar bölge sakinlerinin turizm hakkındaki tecrübeleri (bilgileri) arttıkça turizmin daha olumlu algılandığını ifade etmiştir. Diğer taraftan, yerel halkın turizm algısında,

destinasyonda gelişen turizm türünün de etkin olduğu ifade edilmektedir (Carneiro, Eusebio ve Caldera, 2018).

Turizm gelişiminin erken aşamalarında (Hunt ve Stronza, 2014) veya ekonomik olarak zayıf alanlarda, turizmin ekonomik etkilerinin öncelendiği ve olumsuzlukların önemsenmediği ifade edilmektedir (Chiang ve Yeh, 2011; Stylidis, Biran, Sit ve Szivas, 2014). Bununla birlikte, Çalışkan ve Özer (2021), hem ekonomik olarak gelişmeye ihtiyaç duyan hem de turizm gelişiminin ilk aşamalarını yaşayan Türkistan'da (Kazakistan) yaptıkları çalışmada olumlu ekonomik etkilerin ön plana çıktığını ancak olumsuz etkilerin de göz ardı edilmediğini ortaya koymuştur. Diğer taraftan, McGehee ve Andereck (2004), Chiang ve Yeh (2011), gelişmiş destinasyonlarda ekonomik etkilere ilişkin algıların daha baskın olduğunu ve sosyo-kültürel ve çevresel etkilere ilişkin algıların net olmadığını belirtmektedir. Akış vd., (1996), Bitsani ve Kavoura (2014) ise ekonomik etkilerle birlikte özellikle olumsuz sosyo-kültürel ve çevresel etkilerin de belirgin şekilde algılandığını vurgulamaktadır.

Turizmin sürdürülebilir bir gelişim gösterebilmesi için yerel halkın desteği temel koşullardan birisini oluşturmaktadır (Carneiro vd., 2018). Turizm hakkında olumlu algılara sahip yerel halkın, turistlere misafirperver davranacakları, aksi durumda ise olumsuz ve hatta düşmanca tavır ve tutumlar sergileyebilecekleri ifade edilmektedir (Chi, Cai ve Li, 2017). Turizmin hangi etki boyutlarının, yerel halkın destek tutumunda etkili olduğuna ilişkin farklı bulgular mevcuttur. Gürsoy vd. (2002), Lee ve Back (2006) turizme verilen desteğin algılanan tüm maliyet ve faydalardan etkilendiğini belirtirken, Gürsoy ve Rutherford (2004) sadece olumlu etki algılarının destek tutumunu etkilediğini vurgulamaktadır. Çalışkan ve Özer (2021), turizmin temelde ekonomik unsurlar nedeniyle desteklendiğini, Chen ve Chen (2010), Liang ve Hui (2016) ise ekonomik etkilerden ziyade sosyo-kültürel ve çevresel etkilerin desteği artırdığını belirtmektedir. Gürsoy ve Rutherford (2004), Dyer vd. (2007), ekonomik ve sosyo-kültürel unsurların etkin olduğunu ancak çevresel etkilerin destek tutumu üzerinde etkin olmadığını, Upchurch ve Teivane (2000) ise destek tutumunun diğer etki boyutlarından ziyade çevresel etkiler ile ilişkili olduğunu belirtmektedir.

Algıların ve destek tutumunun, destinasyonun ekonomik gelişmişlik düzeyi veya turizm sektörünün ekonomi içindeki payına bağlı olarak da değiştii belirtilmektedir. Turizmin yeni gelişmeye başladığı alanlarda, sakinlerin olumlu etkileri daha net algıladıkları ve turizmin geliştirilmesini destekledikleri ve hatta olumsuz etkileri, ekonomik beklentiler nedeniyle göz ardı ettikleri (Stylidis vd., 2014) ifade edilmektedir. Öte yandan, ekonomik olarak gelişmiş veya turizm gelişiminin ileri aşamalarını tecrübe eden yerleşimlerde ise sakinlerin turizmin daha da geliştirilmesi konusunda isteksiz oldukları (Öztürk vd., 2015) belirtilmektedir. Benzer şekilde, az gelişmiş alanlarda ekonomik faydaların ön plana çıktığı (Akış vd., 1996), ancak gelişmiş ekonomilerde ekonomik unsurlarla beraber diğer unsurların da destek

tutumunda etkin olduğu (McGehee ve Andereck, 2004; Dyer vd. 2007) alanyazında yer almaktadır.

Yerel halkın turizm algıları üzerine yapılmış çalışmalar, büyük ekseriyetle tekil turizm çeşidine yönelik ve gelişmiş turizm destinasyonlarında yapılmıştır. Tayfun ve Kılıçlar (2004), bir turistik destinasyon ve turizm ile ilişkisi çok az olan bir yerleşimi mukayese ettikleri çalışmada, her iki yerleşimin sakinlerinin de, turizmi hem olumlu hem de olumsuz yönleriyle algıladığını ve desteklediğini göstermiştir. Akış vd. (1996), üç turistik destinasyonda yaptıkları çalışmada, en olumlu algıların turizm faaliyetlerinin yoğunlaştığı alanlarda geliştiğini ve farklılığın nedeninin ekonomik bağımlılıkta yattığını vurgulamışlardır. Turizm faaliyetlerinin yoğun olduğu destinasyonda ekonomi büyük oranda turizme bağlı iken diğer iki destinasyonda yerel halk turizm dışı faaliyetlerine de devam etmekte olup ekonomik olarak turizme bağımlı değildir.

YÖNTEM

Veri Toplama

Araştırma kapsamında, nicel araştırma yöntemi ile yapılandırılmış soru formu kullanılarak veri toplanmış ve veriler, paket istatistik programları yardımıyla çok değişkenli istatistik yöntemler ile analiz edilmiştir. Soru formu oluşturulurken Andereck ve Nyaupane (2011), Kim vd. (2013), Liang ve Hui (2016) ile Çalışkan ve Arıkan Saltık (2019) çalışmalarından yararlanılmıştır. Anket formunun ilk kısmında, turizmin ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkilerine ilişkin algıların belirlenmesine yönelik 38, turizmi destekleme tutumunun ölçülmesine yönelik 4 ifade yer almaktadır. Katılımcıların, ilk bölümdeki 42 soruyu 5'li Likert ölçeği (1: Kesinlikle katılmıyorum, 5: Kesinlikle katılıyorum) üzerinden cevaplandırması sağlanmıştır. Anketin ikinci kısmında, cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim, gelir düzeyi, meslek durumu gibi demografik sorular yer almıştır.

Veriler, katılımcıların turizm faaliyetleri sonucu oluşan anlık algıları yerine genel düşüncelerini cevaplarına yansıtma temin edilmesi amacıyla Eylül 2018–Aralık 2019 arasında toplanmıştır. Araştırmada zaman ve maliyet avantajları sağlayan (Balcı, 1997) kolayda örnekleme yönteminden yararlanılmıştır. Evrenin temsil edilebilmesi için katılımcıların toplumun farklı katmanlarından olmasına özen gösterilmiş ve veriler haftanın farklı günlerinde ve hem konut bölgelerinde hem de ticaret bölgelerinde toplanmıştır.

Katılımcılara çalışmanın kapsamı ve amacı ile kişisel verilerinin toplanmadığı açıklanarak gönüllü katılımları sağlanmıştır. Veri toplama sürecinde, Bodrum'da 46 katılımcıdan edinilen verilerle yapılan pilot çalışma doğrultusunda, bazı ifadelerde basit düzenlemeler yapılarak anketin nihai formu oluşturulmuştur. Nihai anket formu, Bodrum'da 341, Datça'da 268, Konya'da 402 ve Mardin'de 261 kişi olmak üzere toplam 1272 adet katılımcıya uygulanmıştır. Bununla birlikte, çalışma alanında ikamet

etmediğini belirten 5 katılımcı değerlendirmeye dâhil edilmemiştir. Analiz süresinde çok değişkenli istatistik yöntemlerinden yararlanılmıştır. Demografik sorulara yönelik tanımlayıcı istatistikler sonrasında, algı ve destek tutumuna yönelik ölçeklerin güvenilirliği ve geçerliği incelenmiştir. Analiz süreci, bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkilerin incelendiği regresyon analizi ile tamamlanmıştır.

Çalışma Alanı

Çalışma, Muğla ili Bodrum ve Datça ilçeleri ile Konya ve Mardin şehir merkezlerinde gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın evrenini, Bodrum, Datça, Konya ve Mardin’de ikamet eden, sırasıyla 175.435, 22.403, 2.232.374 ve 838.778 (TÜİK, 2021) kişi oluşturmaktadır.

Türkiye’nin önemli turizm destinasyonları arasında yer alan Bodrum, 2019 yılında 968.836’sı yabancı olmak üzere 1.747.142 turiste ev sahipliği yapmış ancak COVID-19 pandemisi nedeniyle, 2020 yılında 252.791 yabancı, 652.811 yerli turistten oluşan toplam 904.602 misafiri ağırlamıştır. Datça’da 2019 ve 2020 yıllarında sırasıyla %95,1 ile %98,3’ünü yerli turistlerin oluşturduğu 174.739 ve 131.076 turist konaklamıştır. Konya’da 2019 ve 2020 yıllarında 1.249.120 (167.539’u yabancı) ve 774.663 (39.554’ü yabancı), Mardin ilinde ise 2019 yılında %6,8’i, 2020 yılında ise %4,8’i yabancı turistlerden oluşan 332.321 ve 186.768 turist konaklamıştır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2021). Bodrum ve Datça’da deniz-kum-güneş turizmi etkin iken Datça özel çevre koruma bölgesi statüsünde olmasının (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2018) bir sonucu olarak turizm yapılaşmasının ve gelişiminin sınırlı olduğu bir alan olarak göze çarpmaktadır. Konya ve Mardin ise daha çok kültür ve inanç turizmi kapsamında ziyaret edilmektedir.

Mülga Kalkınma Bakanlığı’nca 2011 yılında gerçekleştirilen “İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (SEGE)” çalışmasına göre, Muğla 81 il arasında sekizinci sırada yer alırken Konya, 20, Mardin ise 74. sırada yer almaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2013). Mülga Devlet Planlama Teşkilatı’nca (DPT) 2004 yılında yapılan “İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması” çalışmasında ise Muğla kent merkezinden daha gelişmiş olduğu vurgulanan Bodrum 872 ilçe arasında 27. sırada yer alırken Datça ancak 80. sırada kendine yer bulabilmiştir (DPT, 2004). Bu nedenle, çalışma kapsamında incelenen yerleşimler hem turizmin gelişmişlik seviyesi ve türü, hem de genel ekonomik gelişmişlik düzeyleri açısından farklılıklar arz etmektedir. Bu çerçevede, bu çalışmanın alanyazına ve sürdürülebilir turizm planlamasına katkı sağlayabileceği ifade edilebilir.

BULGULAR

Katılımcıların %51,6’sının erkeklerden oluştuğu ve büyük çoğunluğunun (%81,8) 18–45 yaş arasında yer aldığı belirlenmiştir. %53,4’ü evli olan katılımcıların %21,9’unun lise, %60,6’sının ise ön lisans ve üstü düzeyinde eğitim aldığı görülmüştür. Katılımcıların %28,5’i ücret karşılığı çalışanlardan, %14,5’lik kesimi ise kendi hesabına çalışan ve/veya işverenlerden oluşmaktadır. Bunun ötesinde katılımcılar, ev kadını,

emekli, öğrenci, işsiz ve kamu görevlisi gibi geniş bir yelpazede dağılmışlardır. 260 katılımcının cevaplamadığı gelir düzeyinde, %40,2 gibi büyük bir kesimin 2.001–4.000 TL arası gelire sahip olduğu, %38,8’lik kesimin ise 2.000 TL ve altı gelir elde ettiği belirlenmiştir. Katılımcıların %12,2’lik bir kesimi, gelirinin 4.001–6.000 TL arasında olduğunu ifade etmiştir. Bunun yanı sıra, katılımcıların sadece %8,7’sinin gelirinin 6001 TL ve üzeri olduğu görülmektedir. Söz konusu sonuçlar, katılımcıların farklı sosyo-ekonomik özelliklere sahip olduğunu ve çalışmanın toplumun farklı kesimlerinin görüşlerini yansıttığını ifade etmektedir. Dolayısıyla, veri toplamak için yararlanılan kolayda örneklem yönteminin dezavantajı olan örneklemin evreni yansıtamaması riskinin (Etikan vd., 2016) azaltıldığı ifade edilebilir.

Analiz aşamasına geçmeden önce eksik verilerin sorun teşkil edip etmediği incelenmiştir. Değişkenlerde en fazla 17 (%1,3) adet eksik veri olduğu ve değişken başına eksik verinin oranının %5’in altında kaldığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla eksik verilerin analiz için sorun oluşturmadığına karar verilmiştir (Schafer, 1999). Sonrasında skewness ve kurtosis değerlerinden yararlanılarak verilerin normal dağılıp dağılmadıkları incelenmiştir. Skewness değerlerinin -1,499 ile 0,536; Kurtosis değerlerinin ise -1,487 ile 1,516 arasında dağıldığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla, Skewness ve Kurtosis değerlerinin $\pm 1,96$ aralığında (Hair, Anderson, Tatham ve Black, 1998) dağılması nedeniyle verilerin normal dağılım gösterdiği belirtilebilir. Alanyazındaki çalışmalardan derlenerek oluşturulan anket formundaki ölçeklerin geçerliği Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) ile sınanmıştır. AFA’da Kaiser Normalleştirme ile Varimax döndürme yönteminden yararlanılmış, Commuality değerlerinin 0,5 ve üzeri olması, özdeğerin (eigenvalue) ve faktör yüklerinin sırasıyla 1,0 ve 0,40 veya üstünde olması (Hair vd. 1998) kıstasları kullanılmıştır.

Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA)

Turizmin etkilerinin nasıl algılandığına yönelik ifadelerle ilişkin analiz sırasında sırasıyla *“göçle gelenler, kültürel yapıda bozulmalara yol açmaktadır”*, *“turizm sektöründe çalışmak arzu edilir bir durumdur”*, *“turizm sayesinde daha çok yatırım yapılmaktadır”* ve *“turizm, fiyatların artmasına neden olmaktadır”* ifadeleri Commuality değerleri 0,5’den düşük olduğu için analiz dışı tutulmuştur. Ayrıca *“turizm, aile yapısı ve sosyal bağlara zarar vermektedir”* ifadesi de çift yüklü olduğu ve faktör yükleri arasındaki fark 0,1’den az olduğu için analizden çıkarılmıştır. Analiz sonucunda 8 faktörlü bir yapı oluşmuş olmakla birlikte, *“en düşük ücretler turizm sektöründe verilmektedir”* ve *“turizm, yerel insanlardan ziyade dışarıdan gelenlere iş imkânı sağlamaktadır”* ifadelerinden oluşan faktörün güvenilirlik değeri çok düşük (0,374) çıktığı için analiz söz konusu ifadeler çıkarılarak yenilenmiştir. 7 tekrarda tamamlanan döndürme sonucunda Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) Testi sonucunun 0,872 ve Bartlett Küresellik Testi Anlamlılık düzeyinin $p < 0,001$ olduğu tespit edilmiştir. Analiz sonucunda, turizmin etkilerine ilişkin algıların, toplam varyansın %64,751’ini açıklayan 7 faktörlü (Olumlu Sosyo-Kültürel Etkiler, Olumlu Ekonomik Etkiler, Olumlu Çevresel Etkiler, Kadınların

Statüsü ve Göç Etkisi, Olumsuz Kültürel Etkiler, Olumsuz Sosyal Etkiler, Olumsuz Çevresel Etkiler) bir yapı oluşturduğu belirlenmiştir (Tablo 1). Turizmin geliştirilmesini destekleme tutumuna ilişkin 4 ifadeye yönelik yapılan analizde ise “daha çok turistik tesis yapılmalıdır” ifadesi Communality değeri 0,5’in altında olduğu için çıkarılmıştır. Analiz sonucunda, KMO değerinin 0,689, Bartlett Küresellik Testi Anlamlılık düzeyinin $p < 0,001$ olduğu ve varyansın %73,965’ini açıklayan tek faktörlü bir yapı oluşmuştur (Tablo 1). Varyans açıklama oranlarının %50’den çok (Yaşlıoğlu, 2017), KMO değerlerinin 0,6’nın üzerinde ve Bartlett anlamlılık testlerinin sonuçlarının 0,05’ten küçük olması (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2016) analizin uygun ve sonuçların geçerli olduğunu işaret etmektedir.

Tablo 1. Açımlayıcı Faktör Analizi Sonuçları

	Faktör Yüğü	Özdeğer	Açıklanan Varyans	Güvenirlik (Alpha)	Ortalama	St. Sapma
Olumsuz Sosyal Etkiler		4,537	14,637	0,917	2,65	1,249
Turizm yerel halkın mahremiyetine ve özel yaşamına zarar vermektedir.	,741				2,52	1,473
Turizm ahlak dışı davranışların artmasına neden olmaktadır.	,834				2,65	1,491
Turizm alkol ve uyuşturucu madde kullanımının artmasına yol açmaktadır.	,857				2,72	1,502
Turizm cinsel serbestliğin artmasına yol açmıştır.	,876				2,74	1,500
Turizm fuhuşun artmasına neden olmaktadır.	,862				2,59	1,518
Turizm Bodrum’da suç oranlarının artmasına yol açmaktadır.	,689				2,65	1,489
Olumlu Sosyo-Kültürel Etkiler		3,274	10,560	0,823	3,73	0,952
Turizm, yerli halkın Bodrum ile gurur duymasını sağlamaktadır.	,595				3,59	1,322
Turizm sayesinde Bodrum kültürü hakkında daha fazla bilgi sahibi oluyorum.	,746				3,71	1,262
Turizm yerel halk ve turistler arasında kültürel etkileşimi sağlamaktadır.	,786				3,87	1,180
Turizm insanların birbirini daha iyi anlamasına katkı sağlamaktadır.	,747				3,77	1,209
Turizm yerel kültürün korunup geliştirilmesine katkı sunmaktadır.	,689				3,71	1,253
Olumlu Ekonomik Etkiler		2,813	9,075	0,776	3,63	0,902
Turizm devlet vergi gelirlerinin artmasına katkı sağlayacaktır.	,660				3,94	1,319

	Faktör Yükü	Özdeğer	Açıklanan Varyans	Güvenirlilik (Alpha)	Ortalama	St. Sapma
Turizm sayesinde Bodrum'da yaşayan insanların geliri artmıştır.	,773				3,79	1,287
Bodrum'daki işletmelerin çoğu gelirini turizmden sağlamaktadır.	,673				3,44	1,401
Turizm sektörü iş garantisi ve sürekliliği sağlamaktadır	,575				3,26	1,333
Bodrum ekonomisi turizm sayesinde çeşitlenmiş ve güçlenmiştir.	,676				3,59	1,276
Turizm yerel ürünler için pazar imkânı oluşturmaktadır.	,536				3,79	1,278
Olumsuz Çevresel Etkiler		2,806	9,051	0,831	3,19	1,164
Turizm hayvan ve bitkilerin doğal hayatının ve ortamının bozulmasına neden olmaktadır.	,677				3,04	1,447
Otel ve diğer turistik tesislerin inşası doğal çevreye zarar vermektedir.	,838				3,31	1,431
Turizm yapılaşmanın gereksiz ve kontrolsüz şekilde artmasına neden olmaktadır.	,858				3,25	1,406
Turizm faaliyetleri ve turistik tesisler doğayı olumsuz etkilemektedir.	,788				3,17	1,433
Olumlu Çevresel Etkiler		2,516	8,117	0,774	3,36	1,069
Turizm yerel halkta çevre bilincinin oluşmasına katkı sağlamaktadır.	,646				3,33	1,363
Turizm geleneksel mimarinin ve tarihi binaların korunmasına katkı sağlamaktadır.	,820				3,55	1,397
Turizm doğal çevrenin korunmasına ve güzelleşmesine katkı sağlamaktadır.	,837				3,48	1,378
Turizm nedeniyle topraklarımız daha iyi kullanılmaktadır.	,700				3,07	1,401
Kadınların Statüsü ve Göç Etkisi		2,081	6,712	0,737	3,50	1,076
Turizm kadınların aile içindeki yerinin iyileşmesine destek olmaktadır.	,716				3,50	1,295
Turizm kadınların toplum içindeki yerinin iyileşmesine destek olmaktadır.	,754				3,58	1,299
Turizm nedeniyle Bodrum çok fazla göç almaktadır.	,636				3,42	1,396
Olumsuz Kültürel Etkiler		2,046	6,599	0,785	2,73	1,218
Turizm kültürün yanlış tanıtılmasına yol açmaktadır.	,690				2,59	1,459

Turizm Çeşidi ve Destinasyonun Gelişmişliği ile Yerel Halkın Algıları ve Destek Tutumları Arasındaki İlişki:
Karşılaştırmalı Bir Araştırma

	Faktör Yükü	Özdeğer	Açıklanan Varyans	Güvenirlilik (Alpha)	Ortalama	St. Sapma
Turizm yerel kültürün yozlaşmasına ve ticarileşmesine yol açmaktadır.						
	,779				2,88	1,436
Turizm geleneksel yaşam tarzının bozulmasına neden olmaktadır.						
	,721				2,72	1,473
Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Yeterliliği Ölçümü						
	0,872					
Bartlett	Yaklaşık Chi Kare	16679,446				
Küresellik	Sd	465				
Testi	Anlamlılık	0,000				
Destek						
		2,219	73,965	0,823	3,89	1,113
Turizm gelecekte de bölgeye çok şey kazandıracak bir sektördür.						
	,840				3,80	1,290
Turizmin daha da geliştirilmesi gereklidir.						
	,902				3,94	1,276
Daha çok turistin gelmesini desteklerim.						
	,836				3,94	1,314
Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Yeterliliği Ölçümü						
	0,689					
Bartlett	Yaklaşık Chi Kare	1426,339				
Küresellik	Sd	3				
Testi	Anlamlılık	0,000				

Faktörlere verilen cevapların ortalamaları turizmin olumlu etkilerine yönelik algının olumsuz etkilere yönelik algılara oranla daha belirgin olduğunu göstermektedir. Diğer bir ifade ile katılımcılar, turizmin olumsuz etkilerden ziyade olumlu etkiler oluşturduğunu düşünmektedirler. Olumsuz sosyal ve kültürel etkilere yönelik algıların kısmen belirginleştiği ve en olumsuz algının turizmin olumsuz çevresel etkilerine yönelik olduğu gözle çarpılmaktadır. Bununla birlikte olumlu etkilere yönelik cevapların ortalamalarının hepsinin “katılıyorum” yönünde olduğu görülmektedir. En olumlu etkinin sosyo-kültürel alanda olduğu düşünülürken, turizmin çevreye olumlu etki yaptığını yönelik algının ise daha düşük olduğu görülmektedir. Özetle, katılımcılar, turizmin olumlu ve olumsuz etki oluşturduğunun farkında olmakla birlikte olumlu etkilerinin daha baskın olduğunu düşünmektedir. Tek istisna olarak çevresel değerler hakkında katılımcılar, turizmin olumlu ve olumsuz etkileri konusunda birbirine yakın ortalamalara sahiptir. Bulgular, sakinlerin turizmin geliştirilmesini desteklediklerini ve çevreyle daha uyumlu uygulama ve/veya siyasaların oluşturulmasının turizme ilişkin algıyı olumlu yönde etkileyeceğini göstermektedir.

Farklılık Analizleri

Yerleşimler arasında söz konusu faktörlere yönelik farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla Tek-Yön Varyans Analizi (ANOVA) testinden yararlanılmıştır.

Tablo 2. Varyansların Homojenliği testi

	Levene İstatistiği	Sd1	Sd2	Anlamlılık
Olumsuz Sosyal Etkiler	11,065	3	1261	,000
Olumlu Sosyo-Kültürel Etkiler	7,061	3	1263	,000
Olumlu Ekonomik Etkiler	4,155	3	1263	,006
Olumsuz Çevresel Etkiler	4,475	3	1260	,004
Olumlu Çevresel Etkiler	5,278	3	1260	,001
Kadınların Statüsü ve Göç Etkisi	3,689	3	1263	,012
Olumsuz Kültürel Etkiler	17,907	3	1262	,000
Destek	10,681	3	1256	,000
Mutluluk	16,075	3	1257	,000

Bütün faktörler için, Varyansların Homojenliği testi anlamlılık düzeylerinin 0,05'ten düşük olması (Tablo 2), varyansların eşit dağılmadığını göstermektedir (Büyüköztürk, 2017). Söz konusu sonuçlar, ANOVA testi yerine Welch testinin kullanılmasının gerekliliğini vurgulamaktadır. Welch testinin anlamlılık düzeylerinin 0.05'ten düşük çıkması (Tablo 3) ise gruplar arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık bulunduğunu göstermiştir. Faktörlere göre yerleşimler arasındaki farklılıkların tespit edilmesi için, varyansların eşit olmaması durumunda sıklıkla kullanılan Games-Howell testi kullanılmış olup sonuçlar aşağıda (Tablo 3) sunulmaktadır.

Tablo 3. Gruplar Arası Farklılık Test Sonuçları

Faktör	Değişkenler	N	Ortalama	St. Sapma	F Değeri	Anlamlılık	Gruplar Arası Fark
Olumsuz Sosyal Etkiler	Bodrum	339	2,82	1,374	8,560	,000	Bodrum-Konya
	Konya	399	2,51	1,142			Bodrum-Mardin
	Mardin	259	2,43	1,149			Datça-Konya
	Datça	268	2,84	1,276			Datça-Mardin
Olumsuz Kültürel etkiler	Bodrum	339	2,74	1,340	24,667	,000	Bodrum-Mardin
	Konya	400	2,55	1,131			Datça-Bodrum
	Mardin	259	2,48	,990			Datça-Konya
	Datça	268	3,25	1,229			Datça-Mardin
Olumsuz Çevresel Etkiler	Bodrum	339	3,67	1,117	62,892	,000	Bodrum-Konya
	Konya	398	2,90	1,021			Bodrum-Mardin
	Mardin	259	2,63	1,171			Datça-Konya
	Datça	268	3,56	1,042			Datça-Mardin Konya-Mardin

Turizm Çeşidi ve Destinasyonun Gelişmişliği ile Yerel Halkın Algıları ve Destek Tutumları Arasındaki İlişki:
Karşılaştırmalı Bir Araştırma

Olumlu Ekonomik Etkiler	Bodrum	339	3,86	,855	53,896	,000	Bodrum–Datça
	Konya	401	3,46	,802			Bodrum–Konya
	Mardin	259	3,20	,929			Bodrum–Mardin
	Datça	268	4,03	,827			Datça–Konya
							Datça–Mardin
							Konya–Mardin
Olumlu Sosyo-Kültürel etkiler	Bodrum	339	3,68	,989	4,145	,006	
	Konya	401	3,79	,902			Mardin–Konya
	Mardin	259	3,59	1,049			Mardin–Datça
	Datça	268	3,85	,857			
Olumlu Çevresel Etkiler	Bodrum	339	3,01	1,132	23,808	,000	Bodrum–Datça
	Konya	398	3,67	,977			Bodrum–Konya
	Mardin	259	3,33	1,021			Bodrum–Mardin
	Datça	268	3,37	1,028			Datça–Konya
							Konya–Mardin
Göç kadınlar üzerindeki etkiler	Bodrum	339	3,97	,948	87,438	,000	Bodrum–Konya
	Konya	401	3,19	1,052			Bodrum–Mardin
	Mardin	259	2,93	,983			Datça–Konya
	Datça	268	3,92	,912			Datça–Mardin
							Konya–Mardin
Destek	Bodrum	339	3,55	1,229	14,952	,000	Bodrum–Datça
	Konya	397	4,10	,981			Bodrum–Konya
	Mardin	256	3,99	1,119			Bodrum–Mardin
	Datça	268	3,93	1,039			

Turizmin önemli sosyal sorunlar oluşturduğunun düşünülmediği ancak Bodrum ve Datça sakinlerinin Konya ve Mardin sakinlerine oranla turizmin sosyal yaşam üzerindeki olumsuz etkilerini daha yoğun hissettiği tespit edilmiştir. Olumsuz kültürel etkilerin en yoğun Datçalılar tarafından hissedildiği, Bodrum ve Mardin arasında da anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Olumsuz çevresel etkiler açısından ise, 3S turizminin yaşandığı Bodrum ve Datça sakinlerinin daha olumsuz bir tavır sergilediği görülürken, özellikle Mardinlilerin turizmin önemli çevresel sorunlar oluşturduğunu düşünmedikleri belirlenmiştir.

Olumlu ekonomik etkileri algılayış hususunda ise bütün yerleşimlerin sakinleri arasında anlamlı farklılıklar bulunmaktadır. Turizmin ekonomik katkıları hakkında en olumlu Datçalılar düşünürken, Mardinliler turizmin olumlu ekonomik etkilerini en az hisseden katılımcılar olarak göze çarpmaktadır. Olumlu çevresel etkiler konusunda ise Datçalılar ve Mardinliler benzer ve “kararsızlığa” yakın bir algıya sahip iken, Bodrumlular bu konuda en olumsuz bakış açısına sahiptir. Turizmin olumlu çevresel etkisi konusunda ise en olumlu yargıyı Konyalıların taşıdığı görülmektedir. Genel olarak katılımcıların turizmi sosyo-kültürel açıdan olumlu algıladığı belirlenmekle

beraber bu konuda en olumsuz algının Mardinlilerde olduğu ve verilen cevapların ortalamaları açısından Mardin ile Datça ve Konya arasında anlamlı farklılıkların bulunduğu tespit edilmiştir. Turizmin kadınların statüsü ve göç üzerindeki etkileri hususunda ise Bodrumluların ve Datçalıların benzer düşündüğü ancak Konya ve Mardin'in hem kendi aralarında hem de diğer yerleşimler ile anlamlı farklılığa sahip olduğu belirlenmiştir. Burada hem kültürel hem de göç hususunda yaşanan farklılıkların etkin olduğu düşünülmektedir. Muğla ilinin nüfusu göç ile artarken, Konya ve Mardin'de net göç hızının eksi olduğu yani sakinlerinin başka illere göç ettiği görülmektedir (TÜİK, 2020).

Turizmin gelişmesini destekleme hususunda ise bütün yerleşimlerin sakinlerinin olumluya yakın olduğu görülmektedir. Destek hususunda sadece Bodrumluların turizmin gelişmesini destekleme konusunda diğer katılımcılara nazaran çekinceli olduğu söylenebilir.

Regresyon Analizleri

Turizmin etkilerine yönelik algılar ile yerel halkların turizmin gelişmesini destekleme tutumları arasındaki ilişkileri inceleyebilmek amacıyla her bir yerleşim için ayrı ayrı çoklu doğrusal regresyon analizleri uygulanmıştır (Tablo 4). Regresyon analizinde, bağımsız değişkenlerin, bağımlı değişken üzerindeki etkilerinin büyüklüğüne göre sırayla modele dâhil ederek sınaması ve hangi faktörlerin etkin olduğunu göstermesi (Büyüköztürk, 2017) nedeniyle Aşamalı (Stepwise) metodu kullanılmıştır. Regresyon analizinde, modelin istatistiki olarak kabul edilebilmesi için anlamlılık değerinin 0,05 ve daha düşük değerlere sahip olması, Durbin-Watson değerinin ise 1,5-2,5 arasında değişmesi gerektiği belirtilmektedir (Kalaycı, 2008). Durbin-Watson değeri, değişkenler arasında oto-korelasyon olup olmadığını yani veri setindeki hataların birbiriyle bağıntılı olup olmadığını incelemektedir. Bu çerçevede, Durbin-Watson ve Anlamlılık değerleri, modelin ve bulguların istatistiki olarak uygun ve anlamlı olup olmadığını vurgulamaktadır (Kalaycı, 2008; Büyüköztürk, 2017). R² katsayısı bağımlı değişkenin ne kadarının bağımsız değişken(ler) tarafından açıklanabildiğini, Beta değeri de bağımsız değişkenlerdeki birim değişikliğin bağımlı değişkende oluşturacağı değişimin kuvvetini göstermektedir. Analizlerin sonucunda, bütün yerleşimlere yönelik oluşan modellerde Durbin-Watson değerinin Mardin'de çok az bir sapma içermekle birlikte eşik değerler arasında kaldığı, ANOVA anlamlılık değerlerinin ise 0,05'ten küçük olduğu görülmekte olup kurulan modellerin, istatistiki açıdan anlamlı ve geçerli olduğu belirtilebilir.

Bodrum'da sırasıyla olumsuz kültürel etkiler, olumsuz çevresel etkiler ve olumlu ekonomik etkilerin destek tutumunu etkilediği ve söz konusu üç faktörün, toplum sakinlerinin turizmin gelişmesini destekleme tutumunun %13,6'sını açıkladığı tespit edilmiştir. Olumsuz kültürel etkiler tek başına destek tutumunun %10,5'ini, olumsuz çevresel etkilerle birlikte %12,6'sını açıklarken olumlu ekonomik etkilerin ise sadece %1'lik katkı koyduğu görülmektedir. Beta değerleri üzerinden olumsuz kültürel

etkiler ile çevresel etkilerin destek tutumunu azalttığı, olumlu ekonomik etkilerin ise çok yüksek oranda olmamakla birlikte destek tutumunu kuvvetlendirdiği tespit edilmiştir. Datça'da ise etkinlik sırasına göre olumlu sosyo-kültürel, olumlu çevresel, olumsuz sosyal ve olumlu ekonomik etkilerin geldiği ve turizmin gelişmesini destekleme tutumunun %23,9'unun söz konusu etkenler tarafından açıklanabildiği görülmektedir. Bunun yanı sıra hiçbir değişkenin destek üzerinde güçlü bir etkiye sahip olmadığı, olumlu sosyo-kültürel ile çevresel etkilerin birbirine yakın etki düzeyine (Beta değerleri sırasıyla 0,225 ve 0,255) sahip olduğu söylenebilir.

Konya sakinlerinin ise olumlu çevresel ve kültürel ile olumsuz sosyal etkileri dikkate aldıkları ve modelin turizmin gelişmesini destekleme tutumunun %26,3'ünü açıkladığı görülmektedir. Olumlu etkiler destek tutumunu kuvvetlendirirken yine olumsuz sosyal etkilerin destek tutumunu kuvvetli olmamakla birlikte azalttığı belirtilebilir. Buna karşılık Mardinlilerin turizmi olumlu sosyo-kültürel ve çevresel etkileri nedeniyle desteklediği, söz konusu iki değişkenin destek tutumunun %30,9'unu açıkladığı anlaşılmaktadır. Olumlu sosyo-kültürel etkilerin tek başına destek tutumunun %24,5'ini açıkladığı, yani Mardin'de yaşayan katılımcıların en büyük önemi söz konusu faktöre yüklediği ve olumlu sosyo-kültürel etkilere yönelik algıda bir birimlik artışın destek tutumunda 0,495 birimlik artışa yol açacağı görülmektedir.

Tablo 4. Bağımsız Değişkenler ile Turizmin Gelişmesini Destekleme Tutumu Arasındaki İlişkiye Yönelik Çoklu Doğrusal Regresyon Analizinin Yerleşimlere Göre Sonuçları

Model	ANOVA		R	R ²	Düzeltilmiş St. Hata R ²	Değişim İstatistikleri				Durbin-Watson	Standartlaştırılmış t	Anlamlılık	
	F	Anlamlılık				F Değişimi	F Değişimi	Sd1	Sd2				Sig. Değişimi
BODRUM	1											30,295 ,000	
	Olumsuz Kültürel Etkiler	39,541 ,000 ^b	,324 ^a	,105 ,102	1,165 ,105	39,541	1	337	,000			- ,324	-6,288 ,000
	2											19,973 ,000	
	Olumsuz Kültürel Etkiler	24,232 ,000 ^c	,355 ^b	,126 ,121	1,153 ,021	8,090	1	336	,005			- ,319	-6,258 ,000
	Olumsuz Çevresel Etkiler											- ,145	-2,844 ,005
	3									1,834			10,476 ,000
	Olumsuz Kültürel Etkiler											- ,306	-5,962 ,000
	Olumsuz Çevresel Etkiler	17,603 ,000 ^d	,369 ^c	,136 ,128	1,148 ,010	3,925	1	335	,048			- ,134	-2,611 ,009
	Olumlu Ekonomik Etkiler											,102	1,981 ,048
KONYA	1											14,489 ,000	
	Olumlu Çevresel Etkiler	89,401 ,000 ^b	,430 ^a	,185 ,183	,887 ,185	89,401	1	393	,000			,430	9,455 ,000
	2											8,269 ,000	
	Olumlu Çevresel Etkiler	65,707 ,000 ^c	,501 ^b	,251 ,247	,852 ,066	34,413	1	392	,000			,330	7,043 ,000
	Olumlu Kültürel Etkiler									1,943		,275	5,866 ,000
	3											8,769 ,000	
	Olumlu Çevresel Etkiler	47,975 ,000 ^d	,519 ^c	,269 ,263	,842 ,018	9,621	1	391	,002			,326	7,014 ,000
	Olumlu Kültürel Etkiler											,256	5,480 ,000
	Olumsuz Sosyal Etkiler											- ,136	-3,102 ,002
MARDİN	1											9,631 ,000	
	Olumlu Sosyo-Kültürel Etkiler	82,576 ,000 ^b	,495 ^a	,245 ,242	,974 ,245	82,576	1	254	,000			,495	9,087 ,000
	2									1,495			6,254 ,000
	Olumlu Sosyo-Kültürel Etkiler	56,509 ,000 ^c	,556 ^b	,309 ,303	,934 ,063	23,219	1	253	,000			,386	6,771 ,000

Sonuçlar, Carneiro vd.'nin (2018) ifade ettiği gibi deniz-kum-güneş turizmi ile diğer turizm türlerinin oluşturduğu etkilere yönelik algılarda farklılık oluştuğunu işaret etmektedir. Andereck vd. (2005) bölge sakinlerinin turizm hakkındaki tecrübeleri ve bilgileri arttıkça turizmin faydalarına ilişkin algılarının daha olumlu olacağını ifade etmiş olmakla beraber çalışma kapsamında incelenen yerleşimler arasında turizm konusunda en tecrübeli nokta olan Bodrum sakinlerinin özellikle çevresel etkiler ile turizmin gelişmesini destekleme konusunda en olumsuz tavra sahip oldukları görülmüştür. Ekonomik etkinin, turizmin gelişim düzeyi nedeniyle de Konya ve Mardin'e kıyasla Bodrum ve Datça'da daha olumlu algılanması ise Andereck vd.'nin (2005) söz konusu yargısını desteklerken yeni gelişen destinasyonlarda ekonomik etkilerin daha belirgin olduğunu belirten Hunt ve Stronza (2014) veya Çalışkan ve Özer (2021) ile farklılık göstermektedir.

Turizmin yeni geliştiği alanlarda, ekonomik beklentiler adına olumsuz etkilerin görmezden gelineceğini ifade eden Stylidis vd. (2014) veya sosyo-kültürel olumsuz etkilere ilişkin algıların oluşmayacağını ifade eden belirten Zamani-Farahani ve Musa'nın (2012) aksine, sosyo-kültürel etkilerin yeni gelişen turizm alanlarında da algılandığı tespit edilmiştir. Olumsuz sosyo-kültürel ve çevresel etkilerin Bodrum ve Datça'da daha yoğun hissedildiğinin belirlendiği bu çalışmanın sonuçları Akış vd. (1996) ve Bitsani ve Kavoura (2014) ile benzerlik göstermektedir. Bu durum, Diedrich ve Garcia-Buades'in (2009), yoğun turistik faaliyetlerin gerçekleşmediği yerleşmelerde yerel halkın turizme daha olumlu yaklaşacağı veya Sheldon ve Var'ın (1984) turist sayısının yerel sakinlerin sayısına oranının artması durumunda, turizmin sosyo-kültürel ve çevresel olumsuz etkilerinin daha yoğun algılanacakları yönündeki bulgusunu kısmen desteklemektedir. Mardin ve Konya'da yerli turistlerin daha çok olduğu ve kültür ve inanç turizminin geliştiği göz önüne alındığında turizm çeşidinin ve misafirler ile kültürel farklılığın olumsuz etkileri arttırdığı ifade edilebilir.

Çevresel etkilere ilişkin algıların, yerleşimlerin bitki örtüsü ve kentsel karakterlerine göre farklılaştığı düşünülmektedir. Bodrum ve Datça, yoğun orman örtüsüne ve doğal çekiciliklere sahip iken Mardin ve Konya'nın daha kentsel ve bozkır özelliklere sahip olmasının söz konusu algıları etkilediği mütalaa edilmektedir. Turizmin ekonomik etkileri Bodrum ve Datça'da diğer iki yerleşime göre daha olumlu algılanmaktadır. Bu durum da yine turizmin yerel ekonomi içindeki doğrudan ve dolaylı önemini vurgulamaktadır. Diğer bir ifadeyle, Konya ve Mardinli katılımcılar, turizmin kendilerine doğrudan yararını Bodrumlular ve Datçalılar kadar net hissetmemekte veya algılamamaktadır. Bulgular, turizm geliştikçe, özellikle kültürel ve ekonomik konulardaki olumlu algıların artarak devam edeceğini ifade eden Dyer vd. (2007) veya hem olumlu hem de olumsuz etkilere yönelik algıların zamanla artacağını ifade eden Brida vd. (2011) ile de kısmen örtüşmektedir. Yerleşimler arasında farklılıkların en belirgin olduğu hususlardan birisinin, turizmin kadınların statüsü ve göç üzerine etkisi olduğu görülmektedir. Bodrumlular ve Datçalılar turizmin kadınların statülerini arttırdığını düşünürken, özellikle sosyo-kültürel yapısı diğer yerleşimlere

göre farklılık arz eden ve kadınların ekonomideki payının oransal olarak daha düşük olduğu Mardin'de, bu konudaki algılar kararsıza yakın çıkmıştır. Aynı şekilde, Bodrumlular ve Datçalılar turizmin göçe neden olduğunu düşünürlerken, Konya ve özellikle Mardinliler bu etkiyi daha az hissetmektedirler. Bodrum ve Datça ilçelerini barındıran Muğla, yüksek oranda göç alırken Konya ve Mardin, dışarıya göçün yaşandığı yerleşimler olarak göze çarpmaktadır (TÜİK, 2020).

Turizmin gelişmesini destekleme hususunda ise bütün yerleşimlerin sakinlerinin olumluya yakın olduğu, en azından olumsuz olmadığı görülmektedir. Bodrumluların turizmin geliştirilmesini destekleme konusunda çekincelere sahip olması turizm gelişiminin ileri aşamalarındaki yerleşimlerde turizme yönelik çekincelerin oluşacağı yönündeki bulgularla uyumludur (Öztürk vd. 2015). Çalışma kapsamındaki dört yerleşim arasında turizm faaliyetlerinin en yoğun olduğu destinasyon olan Bodrum sakinlerinin, turizmin gelişmesine destek tutumları üzerinde temelde olumsuz etkilere yönelik algılar önemli iken diğer yerleşimlerdeki sakinler için öncelikli olarak olumlu etkiler ön plandadır.

Destek tutumu üzerinde etkin olan faktörlerin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen regresyon analizi sonuçları, Chhabra ve Gürsoy (2007) veya Chi vd. (2017) gibi çalışmalarla paralel şekilde, olumlu etkilere yönelik algıların destek tutumunu arttırırken olumsuz etkilerin destek tutumunu azalttığını işaret etmektedir. Alanyazında yer alan birçok çalışmanın (örn. Brunt ve Courtney 1999; McGehee ve Andereck 2004) aksine, turizmin ekonomik yararlarını çok fazla hissetmeyen sakinlerin de (Konyalıların ve Mardinlilerin) turizmi destekledikleri ve hatta turizmin ekonomik yararlarını hissedenlere oranla daha olumlu bir tutuma sahip oldukları tespit edilmiştir.

Lee ve Back (2006), Chi vd. (2017), veya Çalışkan ve Özer (2021) turizmin desteklenmesinde en önemli unsurun ekonomik yararlaraya yönelik algı olduğunu ifade etmekle birlikte, çalışma kapsamındaki hiçbir yerleşimde, ekonomi, destek tutumu üzerinde önemli bir unsur olarak belirmemiştir. Turizmin ekonomi içerisindeki payı görece daha büyük olan Datça ve Bodrum'da ekonomik yararlar destek tutumunu etkilerken, ekonomik gelişmeye en çok ihtiyaç duyduğu ifade edilebilecek olan Mardin'de yerel halk (turizmin ekonomik etkilerini çok hissetmemelerinden de kaynaklı olacak şekilde) turizmi ekonomik olmayan nedenlerle desteklemektedirler. Bu hususta Mardinlilerin, turizmin bölgenin imajını düzeltebileceği beklentilerinin de etkin olduğu düşünülmektedir. Öte yandan, Datça, Konya ve Mardin'de olumlu, Bodrum'da ise olumsuz çevresel etkilerin destek tutumunu etkilediği görülmüştür. Söz konusu sonuçlar Upchurch ve Teivane (2000) çalışmasının sonuçları ile uyumlu şekilde turizm gelişiminin ilk aşamalarında da çevresel etkilerin önemli olduğunu vurgularken, çevresel unsurların etkin olmadığını ifade eden Lee ve Back (2003) ile farklılaşmaktadır.

Bu araştırma SET'in, bireylerin elde ettikleri (veya elde ettiklerini algıladıkları) faydalar, yüzleşmek zorunda oldukları maliyetlerden daha büyük olduğu sürece, değişmeye (turizmin gelişmesini desteklemeye) devam edecekleri şeklindeki (Gursoy ve Rutherford, 2004) temel varsayımını desteklemektedir. Ancak, turizmin etkilerinin turizmin gelişmesini destekleme tutumunu açıklama oranının çok yüksek olmadığı ve turizm gelişiminin ileri aşamalarını yaşayan destinasyonlarda söz konusu oranın iyice azaldığı görülmüştür. Turizmin etkilerine yönelik algılar üzerinden kurulan modellerde en fazla açıklama oranının %30,9 ile Mardin'de, en az ise %13,6 ile Bodrum'da olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla, SET'in turizmin gelişmesini destekleme tutumunu açıklamada işlevsel ancak bütünüyle kapsayıcı olmadığı ifade edilebilir. Dolayısıyla, destek tutumunu etkileyen diğer unsurları da (toplumsal ve/veya fiziksel bağlılık, toplumsal adalet duygusu, demografik özellikler, turizm aktivitelerine uzaklık vs.) içeren daha kapsamlı modellerin çalışılmasının gerekli olduğu belirtilebilir.

Çalışmanın sonuçları turizmin toplumlar ve mekânlar üzerinde değişken etkiler üreteceğini ve bölgenin coğrafi, kültürel ve ekonomik yapısı nedeniyle söz konusu etkilerin farklı algılanacağını göstermektedir. Bunun ötesinde, toplumlar içerisinde de algıların homojenleşmediğini ve toplumun bazı üyelerinin turizmden memnun iken diğerlerinin rahatsız olabildiğini göstermiştir. Bu çerçevede, toplumun hangi kesimlerinin turizm lehinde veya hangilerinin aleyhinde olduğunun belirlenmesi önemlidir. Gruplara özel tasarlanan eylemlerle hem destek artırılabilir hem de karşıt görüşler azaltılabilir. Bu bağlamda yerel halkın planlama süreci ve turizm ekonomisine etkin katılımını sağlamak ve onların istek ve beklentileri doğrultusunda turizmi geliştirmek önemlidir (Chhabra ve Gürsoy, 2007). Chuang'ın (2013) işaret ettiği gibi, faydalar uzun vadede tüm nüfusa yayılmazsa algılar olumsuz dönebilir. Çalışma sonuçları, yerel halkın turizme desteğini sürdürülebilir kılmak için turizm gelişiminin ilk evrelerinden itibaren doğal çevre ve sosyo-kültürel alanlara ilişkin politikalar üretilmesinin ve uygulanmasının önemini göstermektedir. Geliştirilmesi öngörülen turizm faaliyetleri ve turizm ile ilintili kültürel faaliyetler belirlenirken sakinlerin duyarlılıklarının dikkate alınmasının ve görüşlerine başvurulmasının büyük önem arz ettiği ifade edilebilir. Karar vericiler, plancılar ve yöneticilerin güncel planlama pratiklerini içselleştirmeleri, kısa vadeden ziyade uzun vadeli yaklaşım sergilemeleri gerekmektedir. Turizmin planlanması ve planların uygulanması süreçleri, diğer bütün paydaşlar gibi yerel halkı da içermeli ve yerel halkın istek ve beklentilerini yansıtmalıdır. Çalışma sonuçları ekonomik olarak geri kalmış bölgelerde bile sadece ekonomik beklentiler doğrultusunda değil, turistler ile yerel halkın etkileşiminin artırılmasına yönelik politikaların geliştirilmesinin gerekli olduğunu vurgulamaktadır. Özellikle turizmin yeni başladığı ve ekonomik olarak turizmin geliştirilmesine ihtiyaç hisseden alanlarda, yerel halkın turizm bilinci ve teknik bilgisinin artırılmasına yönelik eğitimler verilmelidir. Böylece, hem yerel sanatlar canlandırılarak girişimciliğe destek olunabilir, hem de turizmin

nimetlerinden yararlanan birey sayısının artması ve toplum içindeki turizme destek tutumunun yaygınlaşması sağlanabilir. Ayrıca, böylelikle toplumlar arasındaki önyargılar ve yanlış anlaşılımlar azaltılabilir.

Çalışmanın temel kısıtlarından birisini, kullanılan örneklem yöntemi nedeniyle sonuçların genelleştirilememesi oluşturmaktadır. Bu çalışma ile turizmin yarattığı sonuçların algılanış biçimlerinin destek tutumunu etkileyip etkilemediği incelenmiş olmakla birlikte, turizmin geliştirilmesini destekleme tutumları da turizm etkilerinin algılanmasını şekillendirebilir. Konunun bu açıdan da incelenmesi alanyazına katkı sunabilecektir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Teşekkür: Katkılarından dolayı hakemlere teşekkür ederiz.

Destek Bilgisi: Bu çalışma, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından 19/084/06/5/3 proje numarası ile desteklenmiştir.

Çıkar Çatışması: Yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur.

Etik Onayı: Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun

tespiti halinde Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazar(lar)ına aittir.

Bilgilendirilmiş Onam Formu: Tüm taraflar kendi rızaları ile çalışmaya dâhil olmuşlardır.

Etik Kurul Onayı: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulundan 19.4.2018 tarih ve 57 sayılı karar numarası ile izin alınmıştır.

Araştırmacıların Katkı Oranı: Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

Veri Kullanılabilirlik Beyanı: Araştırma verileri paylaşılmamıştır.

KAYNAKÇA

- Akış, S., Peristianis N., and Warner, J. (1996). Residents' attitudes to tourism development: the case of Cyprus. *Tourism Management*, 17(7), 481–494.
- Andereck, K.L. ve Nyaupane, G.P. (2011). Exploring the nature of tourism and quality of life perceptions among residents. *Journal of Travel Research*, 50(3), 248–260.
- Andereck, K.L., Valentine, K.M., Knopf, R.C. ve Vogt, C.A. (2005). Residents' Perceptions of Community Tourism Impacts. *Annals of Tourism Research*, 32 (4), 1056–1076.
- Ap, J. (1990). Residents' perceptions research on the social impacts of tourism. *Annals of Tourism Research*, 17(4), 610–616.
- Avcıkurt, C. (2015). *Turizm Sosyolojisi: Genel ve Yapısal Yaklaşım*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Balcı, A. (1997). *Sosyal Bilimlerde Araştırma: Yöntem, Teknik ve İlkeler*, Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi.
- Bestard, A.B. ve Nadal, J.R. (2007). Attitudes toward Tourism and Tourism Congestion. *Région et Développement*, 25, 193–207.

- Bitsani, E. ve Kavoura, A. (2014), Host Perceptions of Rural Tour Marketing to Sustainable Tourism in Central Eastern Europe. The Case Study of Istria, Croatia. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 148, 362–369.
- Brida, J.G., Osti, L. ve Faccioli, M. (2011), Residents' Perception and Attitudes towards Tourism Impacts. *Benchmarking: An International Journal*, 18(3), 359–385.
- Brunt, P. ve Courtney, P. (1999). Host Perceptions of Sociocultural Impacts. *Annals of Tourism Research*, 26, 493–515.
- Butler R.W. (1980). The concept of a tourist area cycle of evolution implications for management of resources. *The Canadian Geographer*, 24(1), 5–12.
- Büyüköztürk, Ş. (2017). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı* (23. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Carneiro, M.J., Eusebio, C. ve Caldera, A. (2018). The Influence of Social Contact in Residents' Perceptions of the Tourism Impact on Their Quality of Life: A Structural Equation Model. *Journal of Quality Assurance in Hospitality & Tourism*, 19(1), 1–30.
- Chen, C.F. ve Chen, P.C (2010), Resident Attitudes toward Heritage Tourism Development. *Tourism Geographies*, 12(4), 525–545.
- Chhabra, D. ve Gürsoy, D. (2007). Perceived Impacts of Gambling: Integration of Two Theories. *UNLV Gaming Research & Review Journal*, 11(1), 27–40.
- Chi, C.G-q, Cai, R. ve Li, Y. (2017). Factors influencing residents' subjective well-being at World Heritage Sites. *Tourism Management*, 63; 209–222.
- Chiang, Y. ve Yeh, S. (2011). The Examination of Factors Influencing Residents Perceptions and Attitudes Toward Film Induced Tourism. *African Journal of Business Management*, 5(13), 5371–5377.
- Choi, S.H. (2013). The Impacts of Tourism and Local Residents' Support on Tourism Development: A Case Study of the Rural Community of Jeonhseon, Gangwon Province, South Korea. *Au-Gsb-E Journal*, 6 (1), 73–82.
- Chuang, S-T. (2013). Residents' Attitudes toward Rural Tourism in Taiwan: a Comparative Viewpoint. *International Journal of Tourism Research*, 15, 152–170.
- Cordero, J.C.M. (2007). Residents' Perception of Tourism: A Critical Theoretical and Methodological Review. *Ciencia Ergo Sum*, 15(1), 35–44.
- Cropanzano, R. ve Mitchell, M.S. (2005). Social Exchange Theory: An Interdisciplinary Review. *Journal of Management*, 31(6), 874–900. Doi: 10.1177/10149206305279602
- Çalışkan, U. ve Arıkan Saltık, I. (2019). Turizm Faaliyetlerine Uzak Yerleşimlerde Turizmin Yerel Halkın Mutluluğu Üzerindeki Etkileri. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 53, 23–38.
- Çalışkan, U. ve Özer, Ö. (2021). Relationship between Local Residents' Perceptions of Tourism and Support Attitudes in Post-Communist Countries: Case of Turkestan (Kazakhstan). *Tourism Planning & Development*, 18(5), 573–593, Doi:10.1080/21568316.2020.1837228

- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (2018). Datça-Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesi. [URL:<https://ockb.csb.gov.tr/datca-bozburun-ozel-cevre-koruma-bolgesi-i-2747>] (Erişim tarihi: 27.09.2021).
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (t.y.) *Sit Alanları Yönetim Sistemi*. [URL: <http://says.csb.gov.tr/citizen>] (Erişim tarihi: 27.09.2021)
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2016). *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik: SPSS ve Lisrel Uygulamaları*, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) (2004). İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması. [URL: https://sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Ilcelerin_sosyo-ekonomik_gelismislik_siralamasi_Arastarimasi-2004%E2%80%8B.pdf] (Erişim tarihi: 11.02.2020)
- Diedrich, A. ve Garcia-Buades, E. (2009). Local perceptions of tourism as indicators of destination decline. *Tourism Management*, 30, 512–521.
- Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) (2019). International Tourism Highlights 2019 Edition. [URL: <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284421152>] (Erişim tarihi: 24.02.2020).
- Dyer, P. GURSOY, D. Sharma, B. ve Carter, J. (2007). Structural modeling of resident perceptions of tourism and associated development on the Sunshine Coast, Australia. *Tourism Management*, 28(2), 409–422.
- Garcia, F.A., Vazquez, A.B. ve Macias, R.C. (2015). Residents' Attitudes towards the Impacts of Tourism. *Tourism Management Perspectives*, 13, 33–40.
- Gürsoy, D. ve Rutherford, D.G. (2004). Host Attitudes toward Tourism: An Improved Structural Model. *Annals of Tourism Research*, 31(3), 495–516.
- Gürsoy, D., Jurowski, C. ve Uysal, M. (2002). Resident Attitudes a Structural Model Approaching. *Annals of Tourism Research*, 29(1), 79–105.
- Hair, J.F., Anderson, R.E, Tatham, R.L. ve Black, W.C. (1998). *Multivariate Data Analysis (5th Edition)*. New Jersey, NY: Prentice Hall.
- Hunt, C. ve Stronza, A. (2014). Stage-based tourism models and resident attitudes towards tourism in an emerging destination in the developing world. *Journal of Sustainable Tourism*, 22(2), 279–298.
- Jimura, T. (2011). The impact of world heritage site designation on local communities-A case study of Ogimachi, Shirakawa-mura, Japan. *Tourism Management* 32, 288–296.
- Kalaycı, Ş. (2008). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, 3. Baskı, Ankara: Dinamik Akademi.
- Kalkınma Bakanlığı (2013). *İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (SEGE)*. Ankara: Kalkınma Bakanlığı.
- Kim, K., Uysal, M. ve Sirgy, M.J. (2013). How does tourism in a community impact the quality of life of community residents? *Tourism Management*, 36, 527–540.

- Ko, D.W. ve Stewart, W.P. (2002). A structural equation model of residents' attitudes for tourism development. *Tourism Management* 23, 521–530.
- Korça, P. (1996), Resident Attitudes toward Tourism Impacts. *Annals of Tourism Research*, 23(3), 695–726.
- Kozak, N., Kozak Akoğlan, M. ve Kozak, M. (2015). *Genel Turizm: İlkeler-Kavramlar* (Yenilenmiş 18. Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı (2021), Konaklama İstatistikleri. [URL: <https://yigm.ktb.gov.tr/TR-201120/konaklama-istatistikleri.html>] (Erişim Tarihi: 25.09.2021).
- Lawson, R.W., Williams, J., Young, T. ve Cossens, J. (1998). A comparison of residents' attitudes towards tourism in 10 New Zealand destinations. *Tourism Management*, 19(3), 247–256.
- Lee, C-K., Kim, S-S. ve Kang, S. (2003). Perceptions of casino impacts—a Korean longitudinal study. *Tourism Management*, 24, 45–55.
- Lee, C-K. ve Back, K-J. (2003). Pre-and Post-Casino Impact of Residents' Perception. *Annals of Tourism Research*, 30(4), 868–885.
- Lee, C-K. ve Back, K-J. (2006). Examining Structural Relationships among Perceived Impact, Benefit and Support for Casino Development Based on 4 Year Longitudinal Data. *Tourism Management*, 27(3), 466–480.
- Lepp A. (2007). Residents' Attitudes towards Tourism in Bigodi Village, Uganda. *Tourism Management*, 28(3), 876–885.
- Liang, Z.X ve Hui, T.K. (2016). Residents' quality of life and attitudes toward tourism development in China. *Tourism Management* 57, 56–67.
- Marzuki, A. (2012). Local Residents' Perceptions towards Economic Impacts of Tourism Development in Phuket. *Tourism* 60(2), 199–212.
- Mason, P. ve Cheyne, J. (2000). Residents' attitudes to proposed tourism development. *Annals of Tourism Research*, 27(2), 391–411.
- McCool, S.F. ve Martin S.R., (1994). Community Attachment and Attitudes toward Tourism Development. *Journal of Travel Research*, 32(3), 29–34.
- McGehee, N.G. ve Andereck, K.L. (2004). Factors Predicting Rural Residents' Support of Tourism. *Journal of Travel Research*, 43(2), 131–140.
- Mordue, T. (2001). Performing and Directing Resident/Tourist Cultures in Heartbeat Country. *Tourist Studies*, 1(3), 233–252.
- Özel, Ç.H. (2014). Turizmin Sosyo-Kültürel Boyutta Ortaya Çıkardığı Etkilerin İncelenmesi: Marmaris Örneği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 42, 56–68.
- Öztürk, B., Özer. Ö. ve Çalışkan, U. (2015). The Relationship between Local Residents' Perceptions of Tourism and Their Happiness: A case of Kusadasi. *Tourism Review*, 70 (3), 232–242.

- Ryan, C. Scotland, A. ve Montgomery, D. (1998). Resident Attitudes to Tourism Development – a Comparative Study Between the Rangitikei, New Zealand and Bakewell, United Kingdom. *Progress in Tourism and Hospitality Research*, 4, 115–130.
- Schafer, J.L. (1999). Multiple imputation: a primer. *Statistical Methods in Medical Research*, 8(1), 3–15.
- Sheldon, P.J. ve Var, T. (1984). Residents' attitudes toward tourism in North Wales. *Tourism Management*, 5(1), 40–47.
- Stylidis, D., Biran, A., Sit, J. ve Szivas, E.M. (2014). Residents' Support for Tourism Development: The Role of Residents' Place Image and Perceived Tourism Impacts. *Tourism Management*, 45, 260–274.
- Tarım ve Orman Bakanlığı (t.y.) *Ülkemizin Tabiat Parkları*. [URL: <https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Belgeler/Korunan%20Alanlar%20Listesi/2-%20Tabiat%20Parklar%C4%B1.pdf>] (Erişim tarihi: 27.09.2021)
- Tayfun, A. ve Kılıçlar, A. (2004). Turizmin Sosyal Etkileri ve Yerli Halkın Turiste Bakışı. *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 1–17.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2020). İllerin aldığı, verdiği göç, net göç ve net göç hızı. [URL: <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>] (Erişim Tarihi; 24.02.2020)
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2021). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları. [URL: <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr>] (Erişim Tarihi; 24.06.2021)
- Upchurch, R.S. ve Teivane, U. (2000). Resident perceptions of tourism development in Riga, Latvia. *Tourism Management*, 21, 499–507.
- Yaşlıoğlu, M. (2017). Sosyal Bilimlerde Faktör Analizi ve Geçerlilik: Keşfedici ve Doğrulamalı Faktör Analizlerinin Kullanılması. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 46, 74–85
- Zamani-Farahani, H. ve Musa, G. (2012). The relationship between Islamic religiosity and residents' perceptions of socio-cultural impacts of tourism in Iran: Case studies of Sare'in and Masooleh. *Tourism Management*, 33, 802–814.
- Zhang, C., Fyall, A. ve Zheng, Y. (2015) Heritage and tourism conflict within world heritage sites in China: a longitudinal study. *Current Issues in Tourism*, 18(2), 110–136, Doi:10.1080/13683500.2014.912204.